

El gran aiguat del Ter, 75 anys després

La nit del 17 d'octubre de 1940 el riu es va desbordar i va causar grans destrosses i més de 80 víctimes mortals entre Osona i el Ripollès | L'episodi de precipitacions, molt intens a la meitat nord del país, va deixar més de 800 litres a la Vall de Camprodon

Restes de la inundació al carrer Enric Delaris. A la paret del col·legi s'observa el senyal de l'altura a què va arribar l'aigua. Foto: Jaume Gaja (Arxiu Gaja Joiers. Manlleu).

Aquest diumenge es compleix el 75è aniversari del gran desbordament del Ter en tota la seva conca, sobretot a conseqüència de les fortes precipitacions que van caure a l'àrea pirinenca. L'episodi de precipitacions, amb més de 800 registrats a la Vall de Camprodon, va deixar més de 80 víctimes mortals entre Osona i el Ripollès, de les quals 61 van ser a Torelló.

L'aiguat de Sant Lluç va suposar l'aigua assolís cotes mai vistes. Al carrer València de Camprodon l'aigua va arribar a l'alçada dels primers pisos de les finques i es va acumular fins a un metre de fang. La fàbrica Espona de Sant Joan i la Farga Bebié de les Llosses van ser dues de les indústries més afectades. En el primer cas l'aigua va arribar a un metre de la sala de màquines mentre que es van ensorrar murs i una part dels pisos de la fàbrica mentre que en el segon van desaparèixer l'escola, l'edifici de la fonda i part dels habitatges. També va caldre refer els ponts de l'entrada i el tren.

Un pont que es va salvar de l'avinguda va ser el d'Olot de Ripoll. Allà l'aigua el va superar entre dos i tres metres per sobre i es va endur les baranes però l'estructura va resistir. El nivell que va

---

assolir l'aigua el recorda una placa a l'edifici Colon. Altres testimonis, en forma de plaques, es poden trobar a la colònia Agafallops de Ripoll o a la central de can Brandia de Sant Pau de Segúries (en aquest cas amb marques de les cinc grans avingudes del segle XX).

Una nit de desesperació

Era la nit del 17 al 18 d'octubre de 1940. Dos infants, germans, no entenien què passava va al seu voltant. Tot eren crits i desesperació. De cop i volta, la casa veïna s'enderrocà. El seu pare, amb aigua fins a la cintura, els embolicà en una flassada i els tragué a pes de braços i, lluitant contracorrent, els portà fins a la part alta del carrer del Pont.

Mentrestant, els edificis queien ara aquí i ara allà, i els crits en la foscor es feien esgarrifosos. A la plaça es formaven grups de salvament, que pocs moments més tard, jugant-se la vida, anirien a socórrer els seus convilatans. Poca estona després, sota els porxos no hi quedava ningú. L'aigua s'havia fet senyora i ja arribava fins Als primers esglaons de les escales. Era el seu punt més alt. Eren les 6 de la matinada.

Però quines van ser les causes de la inundació? Què la va produir? Com va anar tot cronològicament? Com va ser el dia després... Tot un seguit de punts que anirem detallant pas a pas en aquest informe que hem preparat amb motiu de la negra pàgina de la història que es va escriure ara fa 75 anys.

Detall dels rentants a la zona del Passeig del Ter de Manlleu durant la inundació. Foto: Jaume Gaja (Arxiu Gaja Joiers. Manlleu)

La tardor traïdora

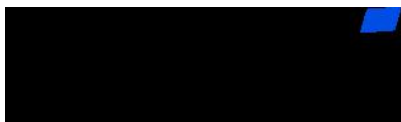
Aquesta època és realment perillosa en referència a pluges extraordinàries. L'aigua del mar presenta encara una temperatura molt alta degut a l'energia acumulada en els mesos estiuencs i al mateix temps l'atmosfera presenta un alt índex d'activitat. És freqüent per aquestes dates els embossaments freds en alçada i el que des de fa uns anys es coneix com a gotes fredes.

Això fa que les depressions que arriben a la mediterrània es reactivin, enviïn aire de llevant i que, en trobar les muntanyes pirinenques i del prelitoral, es formi una espècie de rampes naturals per on l'aire humit i càlid del mar ascendeix. Al arribar a una certa alçada troben l'aire fred de les capes altes. El còctel que es produeix amb el xoc d'ambdues masses pot donar quantitats increïbles d'aigua.

Detall del carrer Enric Delaris de Manlleu, a primer terme a la dreta i al costat del Patronat de Cultura podem contemplar un edifici caigut per culpa de l'aiguat, el 20 d'octubre. Foto: Jaume Gaja (Arxiu Gaja Joiers. Manlleu)

Els dies abans

Aquell octubre de 1940 es presentava força mogut. Les pluges queien pràcticament a diari i això va anar saturant el terra fins al punt que l'aigua ja trobés dificultats per ser absorbida. Tot i així ningú es pensava que aquest període de pluges acabaria catastròficament.

Però la situació es complicà. Concretament, el 14 d'octubre, el Servei Meteorològic espanyol va preveure un atac d'aire de llevant que duraria uns quants dies, amb la formació d'una activa depressió enfront de Catalunya. El dia 15 es confirmà i la pluja va caure amb una certa intensitat al Pirineu. El dia 16 tingué estones de tot, i fins i tot semblava que les pluges eren cada vegada més irregulars, el Ter però ja baixava remogut, sempre dins d'un període normal de pluges tardorenques.

El mateix dia 16, ja entrat de fosc, l'aigua començà a caure torrencialment al Ripollès on es registraren 123 litres a la Vall de Camprodon -al conjunt de l'episodi van caure més de 800 litres-, i a la Serralada Transversal, molt especialment a la zona de Bellmunt i Puisacalm. Aquest temporal ja no parà en tot el dia següent.

El dia 17, o l'angoixa de l'aigua

Res es tan terrible com un presagi que no es pot evitar. El temor dels habitants de les poblacions de vora el Ter anava creixent conforme avançava el matí. El comentari més estès a primeres hores del dia era el progressiu augment de les aigües i el record de la darrera inundació, la del 1919. Abans de mig matí a Torelló es rebé un avis provinent de Ripoll que anunciava que el riu baixava en constant creixent. Es feu córrer l'avis cap a Manlleu, cap a Roda, cap a Vilanova de Sau...

Vistes generals de les destrosses de la fàbrica S.A. Serra ocasionades per l'aiguat, el 19 d'octubre. Foto: Jaume Gaja (Arxiu Gaja Joiers. Manlleu)

En poc mes de tres hores, quan un cop de riu va baixar des de Ripoll fins a la plana de Vic, hi hagué temps per poc. El rellotge anava a una velocitat inabastable i a dos quarts de 2 del migdia el riu i el canal s'ajuntaren a Manlleu. A partir de les 3 de la tarda el nivell semblava disminuir però seguia plovent i la comunicació amb els altres pobles de la conca del Ter es tallà definitivament.

La fúria de l'aigua tornà al voltant de mitjanit. A Manlleu s'inundaren el passeig del Ter i els carrers propers, a Roda les fàbriques i les colònies tèxtils, i a Torelló... en aquesta població la tragèdia arribà a límits esgarrifosos, el Ges envaí el poble, s'endugué cases i deixà una pàgina de 61 víctimes mortals.

Aquella nit

Els habitants de Ripoll van témer el pitjor quan el Ter ocupava la part de dalt de la població i el Freser es desbordava per la part de baix. El cop de riu baixava imparabile, sense pietat. Poca estona més tard, Montesquiu rebia l'investida de les aigües, la riera del Francàs també es va desbordar i es va unir a les del Ter. Montesquiu aquella nit es va inundar en les seves tres quartes parts i va caure el pont del ferrocarril a la Farga.

Sant Quirze de Besora va ser la següent població. La part vella del poble va quedar ràpidament incomunicada. A les 3 de la matinada l'aigua arribaria a la seva alçada màxima, nou metres. Durant tota la nit el Ter anà pujant i més amb la devastadora aportació d'aigua que donà el Ges.

L'aiguat a Manlleu, quant les aigües ja començaven a donar el baix. Foto: Jaume Gaja (Arxiu Gaja Joiers. Manlleu)

A Roda de Ter quedaren treballadors aïllats dins les fàbriques i moments d'heroïcitat es van anar succeint tota la nit per salvar-los. A la colònia de Salou alguns treballadors tenien l'aigua fins a la cintura quan els varen salvar.

A Manlleu les cases semblaven illots i l'aigua arribava a la plaça, on a les 6 del matí assolí la seva màxima alçada, amb nou metres sobre el nivell de llera i tapant els dos primers esglaons de les escales. En aquest moment, el Ter portava un cabdal aproximat de 1.350 metres cúbics per segon.

La pluja no parava i entre la claror dels llamps es podia entreveure la magnitud de la tragèdia. Els crits es feien esgarrifosos.

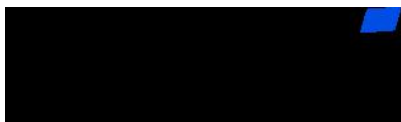
A Manlleu, a més, es produí una englofada d'arbres al pont de Can Molas, recentment semidestruït per la guerra i el pont provisional del carrer Sant Martí quedà igualment obstruït. Això feu de tanca i va ajudar a desviar l'aigua cap a dins la vila. El 69% de la població en resultà afectada i el nombre de víctimes fou de 10.

Detall d'un dels 103 edificis de Manlleu que varen quedar totalment destruïts per l'aiguat, en aquest cas aquest edifici estava situat al capdavall del pont de Can Molas, el 20 d'octubre. Foto: Jaume Gaja (Arxiu Gaja Joiers. Manlleu)

A Torelló, a les 11 de la nit, el Ges, després de haver englofat el pont, va entrar pels carrers del centre i pels horts de darrere l'hospital.

Mentrestant, els ocupants del tren que venia de Manlleu amb destinació a Ripoll vivien una situació límit. Al passar per la zona dels tres ponts un terraplè va ser engolit per l'aigua, deixant un tros de via sense aguant. Els rails van defallir al pas del primer vagó i el tren va quedar inclinat per la part del riu. Per sota, l'aigua baixava engolidora. Dels ocupants del tren sols una víctima mortal, un

---

senyor resident a Ripoll que va voler sortir del tren per la finestra i va caure daltabaix.

Mentrestant a tan sols uns centenars de metres, tota la part baixa de Torelló va quedar sota l'aigua, molts intentaren fugir per les teulades, d'altres no tingueren aquesta possibilitat. El Ges es va situar a una alçada sobre la llera de 9,60 metres, mantenint-se així quasi tres hores. Els carrers de Sant Miquel, Sant Antoni, Sant Josep i de la Pau semblaven illots dins un mar d'aigua, dins un mar de desesperació. El panorama era molt més dantesc, carrers sencers arrasats, morts, molts morts i desolació. Amb el clarejar del dia s'obrí una petita esperança dins la desesperació, la pluja minvava i l'aigua començava a baixar. Les notícies de la mort de veïns, familiars o amics omplien de tristesa Torelló i Manlleu.

Roda de Ter veia com les fàbriques i les colònies tèxtils eren pràcticament esborrades o semblaven illots. El nucli urbà, majoritàriament en situació elevada es mobilitzava en ajuda dels qui intentaven sobreviure rodejats d'aigua.

El dia després

El mateix dia 18 a Manlleu hi hagué sessió municipal, redactant-se l'informe oficial i acordant les mesures urgents a prendre.

El fang dipositat als carrers assolí prop d'un metre i dificultà les tasques de salvament. A les fàbriques Llagostera i Bonet hi havia treballadors aïllats, els quals foren rescatats amb cables i cistells de vímet, a les 12 del migdia i a les 3 de la tarda respectivament. A les 12 del migdia, l'aigua només envaïa el passeig del Ter, estava en retirada.

En la sessió municipal esmentada s'acordà mobilitzar tots els homes de 18 a 55 anys que no tinguessin domicilis perjudicats. A la tarda, el general Orgaz, capità general, va visitar la població. Les corporacions municipals es reunien a totes les poblacions i els esforços se sumaven per tal de poder trobar algú amb vida sota els edificis enderrocats.

Balanç de pèrdues

A Ripoll la cinquena part de la població en quedà afectada, 59 cases derruïdes o amb seriós perill, i destruïts el pont d'Olot i el Grup Escolar. A Montesquiu, 50 cases greument afectades o derruïdes. A Sant Quirze el balanç fou de 10 cases enderrocades i 60 mig derruïdes. Torelló va registrar la tràgica xifra de 61 morts i 52 hospitalitzats, 250 edificis van quedar total o parcialment destruïts i 1.100 obrers van quedar sense feina. El total de pèrdues materials fou de 17.166.243 pessetes.

A Manlleu foren 10 les víctimes mortals i nombrosos els ferits. La fesomia de Manlleu va canviar en una nit. Es van inundar 306.090 metres quadrats de zona edificada. Quedaren afectats 525 edificis, dels quals 103 foren totalment destruïts i 50 perjudicats en mes d'un 50%. 3.000 persones vivien a la zona afectada i 253 varen quedar sense aixopluc.

Estralls de la inundació al pont de can Molas de Manlleu, el 20 d'octubre. Foto: Jaume Gaja (Arxiu Gaja Joiers. Manlleu)

Les dues empreses més importants, Can Serra i Conductors Electric Roqué, varen quedar arrasades. A Manlleu quedaren 991 homes i 662 dones sense feina. La valoració dels danys va ser de 33.772.000 pessetes.

Manlleu quedà incomunicat amb direcció directe a Vic més de mig any, ja que el pont de la Devesa que substituïa el de Can Molas, dinamitat per l'exèrcit republicà en la seva retirada, va ser emportat per les aigües.

Roda de Ter va viure la practica destrucció i greus danys a les nombroses empreses de teixits i filats, que una darrere l'altra acompanyaven el Ter en el seu pas per la població. Tot i així eren moltes les persones que vivien a les colònies o en el recinte de les fàbriques, especialment a Salou i Còdol Dret.

A Roda de Ter i les Masies van quedar damnificades 39 famílies amb un total de 144 persones. I els danys entre Roda i les Masies foren de 11.759.000 de pessetes.

Els dies 19 i 20 es van apuntalar les cases que estaven més en perill d'enderrocament i es va obrir camí en els carrers plens de fang. El diumenge, dia 20, Manlleu i Torelló es van aturar per donar l'últim adéu a les víctimes i per l'enterrament dels vilatans trobats. Els cossos de molta gent mai van ser rescatats i fins i tot un manlleuenc fou trobat a la desembocadura del Ter, a l'Estartit, i reconegut per l'anell que portava. El mateix va passar amb tres torellonencs que foren trobats a Celrà, Sant Gregori i Bescanó, tots ells a Girona.

Mesures que es prengueren

El consistori de Torelló es va reunir junt amb les forces vives per crear comissions d'urgència i

---

salvament, i per condicionar els qui quedaren sense casa. La Creu Roja, Auxili Social i autoritats d'altres poblacions feren arribar donatius, roba i queviures per tal d'ajudar els damnificats.

Les autoritats manlleuenques van declarar oficialment zona perillosa la part afectada i es prohibí l'accés de la població civil no mobilitzada. Arribà un retén de 300 treballadors, sense eines, que un cop allotjats va rebre ordre de nou trasllat. També va ser desplaçat a Manlleu un destacament del regiment d'enginyers número 4 de Barcelona i al mateix temps 500 presoners van ser destinats a treballar en les tasques de salvament d'indústries i tallers. Xifra semblant també arriba a Torelló amb una brigada militar i 300 presoners.

Havien de passar molts dies i moltes nits per tornar la tranquil·litat a unes poblacions que amb les penúries de la postguerra volien aixecar el cap.

La reconstrucció

Les autoritats de Torelló i Manlleu varen fer una petició d'adopció que va ser acceptada el 12 de març i el 19 d'agost de 1941 respectivament, gairebé un any després, publicada al BOE.

El pla d'obres a Manlleu fou a grans trets el següent: una casa de la vila, una caserna de la Guàrdia Civil, un Grup Escolar, l'obertura dels carrers de Sant Domènec i la urbanització de carrers com el de la Cavalleria, Rusiñol o el passeig del Ter. La construcció d'habitatges va ser prioritària, va néixer el barri de Gracia, amb cases protegides, així com també habitatges a Vista Alegre i al carrer Espona, que anaren a càrrec de la Diputació Provincial i l'Obra Sindical de la Llar i Arquitectura.

Per a Torelló, la construcció de Grups Escolars, escorxador municipal, abastiment d'aigües i 190 cases sota la protecció de l'Instituto Nacional de la Vivienda.

Senyals que encara queden

A les poblacions afectades s'hi poden trobar plaques que indiquen l'alçada de l'aigua, i a moltes cases de les zones afectades els seus habitants no han volgut esborrar el pas de les aigües, fent senyals a les parets interiors. A Manlleu, sota les voltes de plaça, i concretament davant el número 28, encara es pot observar com els rajols del terra presenten una gegantina taca, que correspon al foc que feren servir els soldats a l'hora del ranxo.

Més informació de l'aiguat del 1940

"El Manlleu d'ahir", En aquest web, creat i mantingut per Gaja Joiers, de Manlleu, trobareu dins l'apartat "L'aiguat" (columna esquerra) una galeria de fotos i diversa informació dels efectes de l'aiguat a Manlleu.

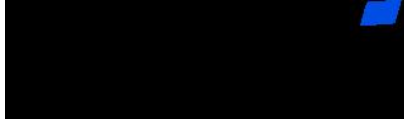
L'aiguat del 1940 a la Garrotxa

L'aiguat del 1940 al Ripollès

La notícia, a l'hemeroteca digital de *La Vanguardia*

19 d'octubre de 1940: pàgina 1

19 d'octubre de 1940: pàgina 2

---

20 d'octubre: pàgina 1

20 d'octubre: pàgina 2

Els efectes de l'aiguat, a la Catalunya Nord: *L'illustration* (16-XI-1940)